

Bankekinds härad.

Socknar: Askeby, Bankekind, Björsäter, Grebo, Vårdsberg, Värna, Åtvid, Örtomta.

De tre inskrifterna hos Brate, Ög 10–Ög 12, finnas alltjämt i behåll. Två av dem tillhöra Vårdsbergs, en Askeby socknar. Någon ny inskrift har icke tillkommit.

Två av stenarna (Ög 10 L. Greby, Vadet, och Ög 11 Vårdsberg) voro **kända** under 1600-talet, den återstående (Ög 12 Vårdsberg) blev **känd**¹ 1861.

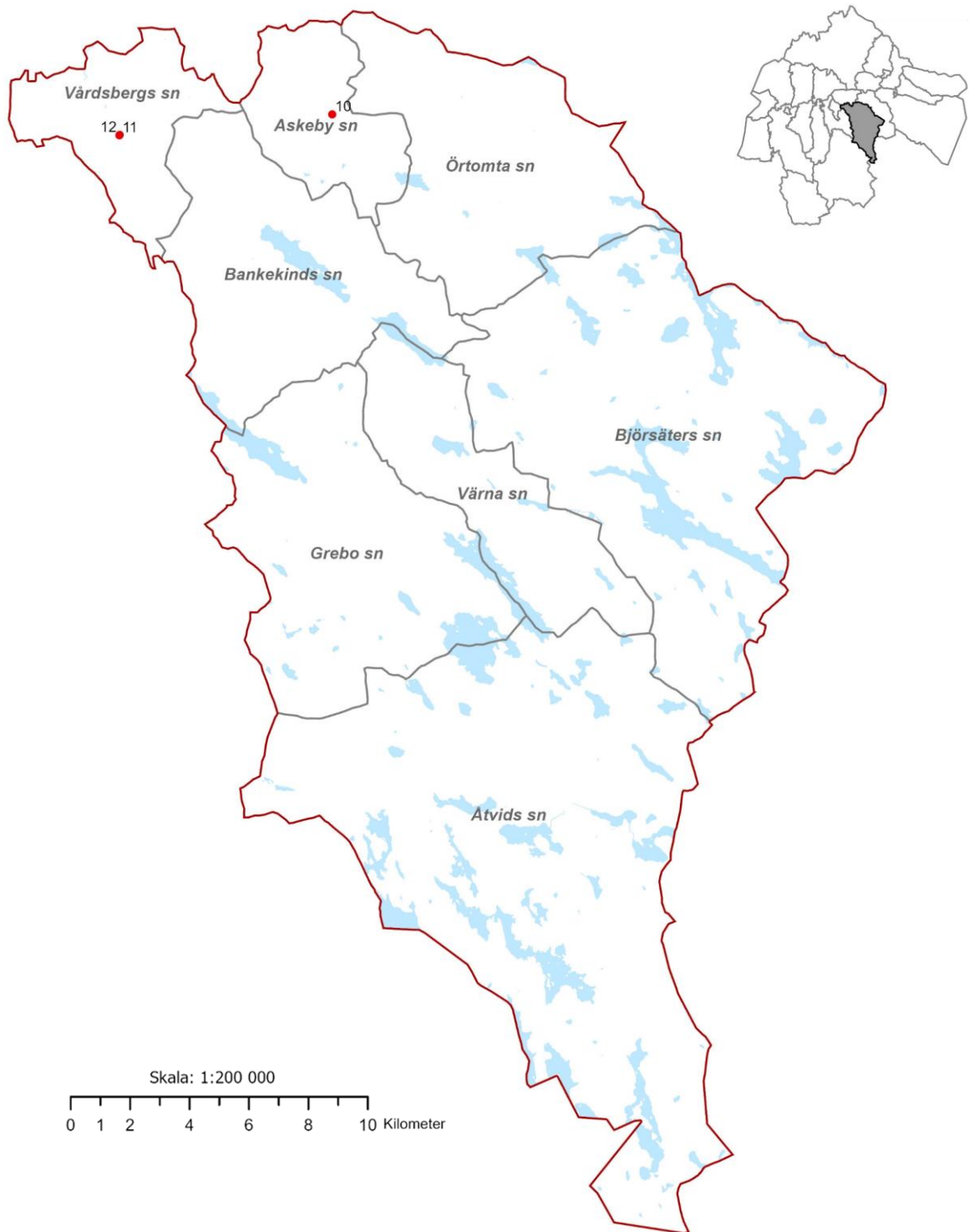

Fig. 12. Karta över runinskrifterna i Bankekinds härad.

¹ Wessén har markerat Nordéns *bekanta* och *bekant*. För det förstnämnda föreslås istället *kända*, för det senare har i utgåvan ändrats till *känd*.

Ög 10. Lilla Greby vid torpet Vadet, Askeby sn.²

Pl. 5, 6.

Litteratur: B. Cnattingius, Drag ur vägarnas historia i Östergötland, i: Östergötlands vägbok (1944), s. 14.

Äldre avbildningar: E. Brate, Foto (ATA); C. F. Nordenskjöld, Teckning från Östergötlands minnesmärken (utg. av O. Frödin i Meddelanden från Östergötlands fornminnes- och museiförening 1920, s. 31).

Stenen restes år 1888 av Brate på dess nuvarande plats på krönet av bergbacken ovanför den lilla bron över bäcken vid Vadet, men tidigare hade stenen stått nere vid bron, intill landsvägen (*Ransakningarna 1667–87*³). Den hade upprepade gånger blivit rest, när den fallit omkull på denna plats.

Den grå gnejsen i stenen vittrar lätt i den tillhuggna framsidan, och runorna äro numera i stor utsträckning svårlästa, i flera fall oläsliga. Vid mitt besök vid stenen den 27/7 1941 — under goda ljusförhållanden — antecknade jag följande.

Till läsningen: Första namnet (i rad 2 från vänster räknat) synes börja med **r**. Huvudstaven är säker, och större delen av bistaven är bevarad. Runan 2 är ett ganska tydligt **u** med brett utböjd bistavsåge. 3 är ett **t**, hst tydlig, bst t.v. likaså, den t.h. endast ett kort streck utan beröring med hst. Runan 4 har en brett huggen hst, placerad så nära efterföljande sk. att man knappast har att välja på andra möjligheter än att uppfatta runan antingen som ett **i** eller som ett **a** med bst endast t.v., vilken **a**-typ verkligen förefinns i inskriften. För en vanlig **a**-runa bleve avståndet till skiljetecknet väl kort, jfr avståndet mellan skiljetecknet och den följande runan, som verkligen är en **a**-runa med helt övertvärande bst.

Med denna läsning blir inskriftens första namn **ruti** eller **ruta**.

Det efter **auk** följande namnet börjar sannolikt med **k**, vars bst ligger i ett nu konturlöst vittringsparti men synes övervägande säker, avståndet till nästa runa är ju också sådant, att man här väntar sig ett **k** (så också Brate). Därpå följde ett **a** (= Brate), möjligen med bst blott t.v., och ett **l**, vars bst är huggen i en åder av hård bergart, som går fram här; t.v. synes ingen bst. Namnets följande runa synes kunna vara ett **i**, stenytan kring hst är välbevarad men saknar nu spår av huggning. Hur man skall uppfatta inskriftens r. 12 är ovisst. Hst skymtar svagt och t.v. om denna en båge som till en **p**-runa (jag har lämnat bågen oifylld på fotot). Men anmärkas må, att denna **p**-typ skulle avvika från den i strax följande runa belagda: bågen börjar i hst:s topp. Mellan 12 och följande sk är utrymmet så stort, att man här måste förutsätta tillvaron av en runa. Mitt i radhöjden skymtar liksom den vänstra bst till en **a**-runa — har runan verkligen varit ett **a**? I så fall skulle inskriftens andra namn ha skrivits **kalijpa**. Eljest får man ifrågasätta en **i**-runa.

Plansch 5a. Ög 10. Lilla Greby vid torpet Vadet, Askeby sn. Foto Nordén 1941. Vadstället (torpet heter Vadet), nu brostället, där runstenen en gång stått rest. Stenen är nu flyttad till bergslutningen i bakgrunden. [Återgivet hos Cnattingius s. 18. Vid fotot på planschen har Nordén skrivit: »Kan den hållas ljusare vid tagningen? Viktigast är den vita fläcken i skogen, det är runstenen. Den måste framträda bra.» Jansson skriver 1947: Översigtsbild möjlig.]

² På omslaget till Bankekind härads inskrifter finns ditskrivet »Ög 10 bör granskas!»

³ I marginalen har Wessén antecknat: 84?

Plansch 6a. Ög 10. Lilla Greby vid torpet Vadet, Askeby sn. Foto Nordén 1941. [Är något retuscherad. Jansson skriver 1947: Möjlig.]

Fig. 13. Ög 10. Lilla Greby vid torpet Vadet, Askeby sn. Stenen oifylld. Foto Nordén 1941.

Ög 11.7 Vårdsbergs kyrka.

Pl. 6.

Litteratur: A. Lindblom, Vårdsbergs kyrka, i: Bankekinds härad. Norra delen 2, Sveriges kyrkor, Östergötland, bd I:2 (1921), s. 141; A. Nordén, Rapport till Riksantikvarien med förslag till fornvårdsåtgärder, 12/9, 1941, dnr 3397/41 (ATA), Skrivelse till Riksantikvarien 3/3, 1947, dnr 1352/47 (ATA).

Äldre avbildningar: Teckning från den 7 juni 1726 i handskriften R 554 (UUB); E. Brate, Foto (ATA), tryckt hos Lindblom (a.a.).

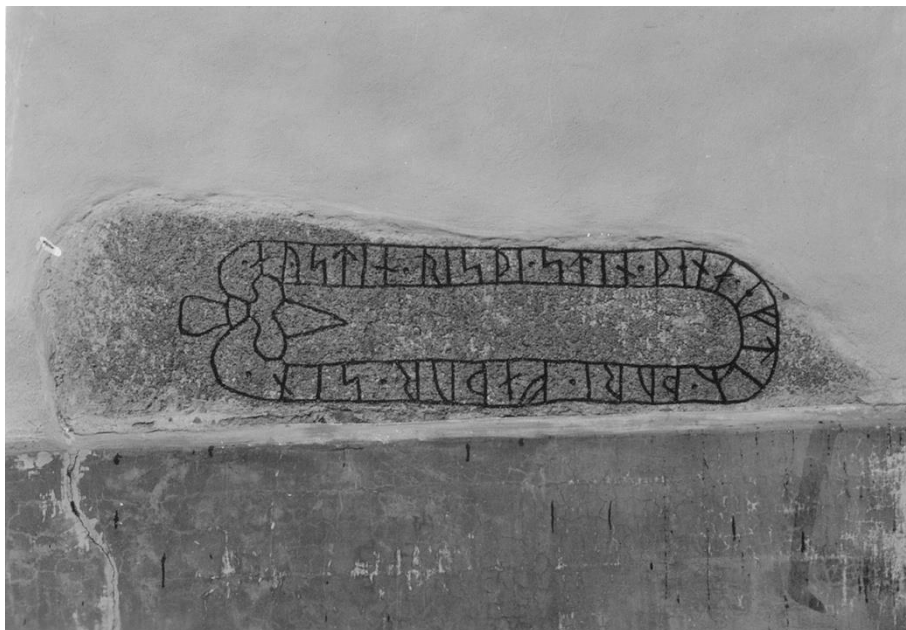
Om stenens äldsta plats föreligga de måhända likbetydande uppgifterna »I Kläckstapelen», B 833, och »På Kyrkogården», B 832. Broocman antecknar 1760, att stenen »wid sista tornbyggnad blifwit fästad i tornmuren», och här befinner den sig ännu, inmurad i liggande läge omedelbart över tornets stenfot, i södra tornmurens yttersida.

Inskrift:

· aystin · rispi · stin · þena · eftir · þuri · faþur · sin ·

5 10 15 20 25 30 35

»Östen reste denna sten efter Torer, sin fader.»

Plansch 6b. Ög 11. Vårdsbergs kyrka. Foto Nordén 1941. [Vid planschen står »Frigöres, reses på kant!» Jansson skriver 1947: Retuschering egendomlig. Att frigöra en inmurad sten med ny kontur är olämpligt. Stentytan ej ren. Knappt värdigt runverket.]

Fig. 14. Ög 11. Vårdsbergs kyrka. Foto Nordén 1941.

⁷ I marginalen är antecknat: »Ingenting utöver Brate! Bör därför utgå!». I PM från 1947 skriver Jansson »Bör utgå. Endast hänvisning till Pl.6.»

Ög 12. Vårdsbergs kyrka.

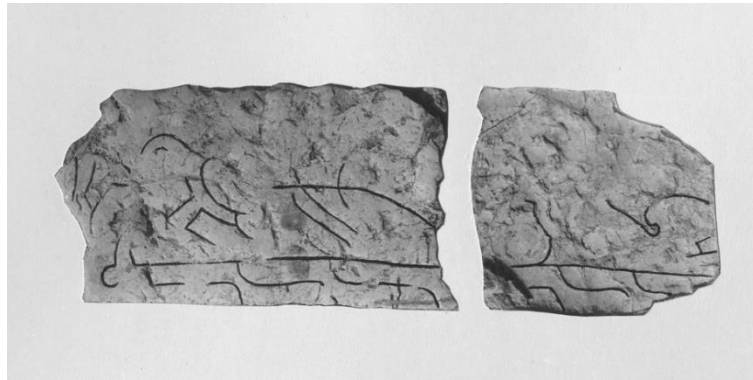
Pl. 5.

Litteratur: A. Lindblom, Vårdsbergs kyrka, i: Bankekinds härad. Norra delen 2, Sveriges kyrkor, Östergötland, bd I:2 (1921), s. 142; A. Nordén, Rapport till Riksantikvarien med förslag till fornvårdsåtgärder, ¹²/, 1941, dnr 3397/41 (ATA).

Äldre avbildningar: E. Brate, Foto (ATA), tryckt hos Lindblom (a.a.).

De bägge kalkstenshällarna med ornering av linjer, tillhörande Eskilstunamonumentens mönster, lågo före kyrkans restaurering på 1930-talet i vapenhusets golv men blevo vid restaureringen upptagna ur detta och avlägsnade ur kyrkan. Olyckligtvis förbisågos därvid de mycket grunda och orediga ristningarna, och hällfragmenten kommo in bland övrigt stenbråte på kyrkogården. Vid en genomgång av stenar i markytan på kyrkogården sommaren 1941 anträffade jag de bägge hällarna nedgrävda som fotstöd under var sin soffa. De inställdes i vapenhuset, och ristningarna ifylldes med varaktig färg. Den ena hällens mått äro; längd 0,89, bredd 0,42—0,45 m., den andra hällens motsvarande mått äro 0,5 resp. 0,47 m.

Nordenskjöld⁸ trodde sig på den mindre hällen kunna urskilja ordet **sual**, men ha dessa runor funnits, äro de nu bortnötta.

Plansch 5b. Ög 12. Vårdsbergs kyrka. Foto Nordén 1941.
[Jansson skriver 1947: Något tillagt. Klippt. Möjlig att använda.]

Fig. 15. Ög 12. Vårdsbergs kyrka.
Foto Nordén 1941 (ATA). Original till Plansch 5b.

Fig. 16. Ög 12. Vårdsbergs kyrka.
Foto E. Brate (ATA).

⁸ Nordén skrev »Brate», vilket är fel, se *Östergötlands runinskrifter*, s. 13.

Detta dokument ingår i en digital utgåva av Arthur Nordéns supplement till Erik Brates Östergötlands runinskrifter. Manuset avslutades 1947 och var tänkt att tryckas 1948. Utgåvan publiceras fritt tillgänglig på Internet.

Texten innehåller inte nyare litteraturreferenser än 1947 och tar ingen hänsyn till modern runforskning och måste därför användas med stora reservationer. Arbetet med utgåvan avslutades 2024-12-31.